

DOI: <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2025.71.630-645>

УДК 72.012

Шкляр Світлана Петрівна,

кандидат архітектури, доцент кафедри архітектури будівель і споруд

Харківського національного університету

міського господарства імені О.М. Бекетова

Svitlana.Shkliar@kname.edu.ua

<http://orcid.org/0000-0001-7322-5428>

Вороновський Іван Владиславович,

аспірант кафедри архітектури будівель і споруд

Харківського національного університету

міського господарства імені О.М. Бекетова

ivan.voronovskyi@kname.edu.ua

<http://orcid.org/0009-0009-6402-9308>

КЛАСИФІКАЦІЯ СУЧАСНИХ ЦЕНТРІВ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Анотація: у статті розглядаються питання класифікації нового типу архітектурних об'єктів – центрів соціально-психологічної реабілітації військовослужбовців. Визначаються основні критерії класифікації, які мають пріоритетне значення для архітектурного формування реабілітаційних центрів. Детально розглядається кожен з критеріїв класифікації, аналізується їхній зв'язок між собою і з типологічними особливостями центрів соціально-психологічної реабілітації як архітектурних об'єктів.

Ключові слова: реабілітаційний центр; реабілітант; цільова категорія; функціональна структура; композиція; планувальна структура; архітектурне формування; класифікація.

Постановка проблеми. Війни, економічні кризи, епідемії та інші стресові фактори, властиві сучасному суспільству, зумовлюють потребу населення у психоемоційному відновленні, соціальній допомозі та інтеграції. Відновлення фізичного і психологічного здоров'я цивільного населення є надзвичайно важливою задачею. Але, за умов активного ведення бойових дій у нашій державі, відновлення фізичного і ментального здоров'я військовослужбовців як запоруки їхньої боєздатності є безумовним пріоритетом. Для цього необхідною є відповідна матеріально-технічна база, архітектурним вираженням якої є центри соціально-психологічної реабілітації. Тому саме центри соціально-психологічної реабілітації військовослужбовців на найближчу перспективу стають пріоритетними об'єктами сучасної української архітектури [2, 9]. При цьому

важливе значення мають науково обґрунтовані теоретичні дослідження у даній галузі. Основою для визначення функціонально-планувальної та об'ємно-просторової структури, розробки принципів і прийомів архітектурного формування центрів соціально-психологічної реабілітації військовослужбовців є їхня класифікація [3].

Отже, **актуальність дослідження** визначають:

- великий відсоток в структурі населення України, особливо серед військовослужбовців, людей з інвалідністю, постійне збільшення їх кількості внаслідок бойових дій;
- потреба у спеціалізованому архітектурному середовищі, організованому для реалізації комплексної фізичної і соціально-психологічної реабілітації військовослужбовців;
- відсутність комплексних наукових досліджень в галузі проєктування центрів соціально-психологічної реабілітації військовослужбовців;
- відсутність класифікації центрів соціально-психологічної реабілітації як основи теоретичних досліджень та практичної проєктної діяльності.

Мета статті – розробити класифікацію сучасних центрів соціально-психологічної реабілітації військовослужбовців.

Завдання дослідження:

- 1) визначити основні критерії класифікації центрів соціально-психологічної реабілітації військовослужбовців;
- 2) проаналізувати зв'язок окремих критеріїв класифікації між собою та з типологічними особливостями центрів соціально-психологічної реабілітації як архітектурних об'єктів.

В основі дослідження лежать **методи** логічного підходу, системного підходу, спостереження, порівняння, прогнозування, ранжування, формалізації, факторного аналізу і синтезу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема психоемоційного відновлення та соціальної підтримки військовослужбовців з'явилася відносно недавно. Тому ґрунтовних теоретичних розробок в даній галузі майже немає, а існуючі дослідження є не комплексними, а стосуються окремих питань медицини [10, 16, 25], психології [8, 11, 12, 18, 21, 24], управління тощо [2, 9, 11, 12, 16]. Різним аспектам архітектурного формування центрів соціально-психологічної реабілітації присвячена невелика кількість робіт [4, 14, 15, 17, 19, 29], при цьому з питаннями класифікації частково пов'язані лише деякі з них [3, 28].

Недостатня вивченість даного питання робить актуальною розробку класифікації центрів соціально-психологічної реабілітації військовослужбовців.

Основна частина. Теоретичним базисом архітектурного проєктування будь-якого типу архітектурних об'єктів є розробка його класифікації.

Класифікація може стати основою для подальших досліджень у даній галузі, у тому числі для розробки принципів і прийомів архітектурного формування центрів соціально-психологічної реабілітації військовослужбовців.

На основі попередніх досліджень у даній галузі, проведених авторами [3, 4, 28, 29], пропонується класифікувати центри соціально-психологічної реабілітації військовослужбовців за такими критеріями:

- 1) цільова категорія користувачів;
- 2) розташування (діапазон обслуговування);
- 3) тип територіальних ресурсів для будівництва;
- 4) тип архітектурного формування;
- 5) функціональна структура;
- 6) композиційна структура;
- 7) планувальна структура;
- 8) місткість (розрахункова кількість реабілітантів);
- 9) тривалість обслуговування (перебування);
- 10) форма власності.

Першим пунктом класифікації є цільова категорія користувачів, оскільки саме вона визначатиме потреби реабілітантів у певних функціях і відповідних їм архітектурних просторах. Тобто, реабілітація кожної цільової категорії користувачів передбачає рішення конкретних задач, яким має відповідати функціонально-планувальна і об'ємно-просторова структура будівлі реабілітаційного центру. На даний час класифікувати центри соціально-психологічної реабілітації доцільно за такими **цільовими категоріями користувачів**:

- військовослужбовці (стабілізація психоемоційного стану для подальшої військової служби);
- ветерани війни (стабілізація психоемоційного стану для повернення в сім'ю, суспільна інтеграція, соціальна підтримка);
- військовослужбовці, звільнені з полону (відновлення ментального здоров'я, комплексна соціально-психологічна підтримка);
- члени сімей військовослужбовців та загиблих військовослужбовців (психологічна та соціальна підтримка) [5, 13].

Цільова категорія користувачів безпосередньо зумовлює функціональну структуру реабілітаційного центра (наявність житлового блоку, номенклатура додаткових функцій) і його розташування.

За розташуванням або діапазоном обслуговування центри соціально-психологічної реабілітації військовослужбовців можна розподілити на:

- локальні (денний стаціонар або для короткострокової реабілітації військовослужбовців, звільнених з полону, ветеранів та членів сімей військовослужбовців; оптимальне розміщення – в структурі житлового району);
- загальноміські (багатофункціональні центри; розташування – в структурі або на периферії великих і найбільших міст, переважно обласних центрів);
- регіональні (для осіб, які потребують довгострокової реабілітації – військовослужбовців чи звільнених з полону; оптимальне розташування – за межами міста чи на його периферії).

Розташування реабілітаційного центра безпосередньо пов'язане з цільовою категорією користувачів, функціональною структурою, місткістю та тривалістю перебування [4, 10, 19].

Територіальні ресурси в сучасних великих і найбільших містах є великим дефіцитом. При цьому, коли йдеться про реабілітаційний центр, важливим аспектом є транспортна доступність території. Тому архітектурне формування центрів соціально-психологічної реабілітації військовослужбовців може відбуватися не лише шляхом використання вільних від забудови ділянок, а й шляхом реорганізації існуючих об'єктів. Зважаючи на це, можна виділити такі **типи територіальних ресурсів для будівництва** реабілітаційних центрів:

- вільні чи резервні території;
- реорганізація існуючих медико-оздоровчих об'єктів;
- реорганізація дитячих дошкільних закладів, що використовуються не за призначенням;
- реорганізація недіючих чи малоефективних промислових об'єктів.

Вибір території у кожному конкретному випадку будівництва має відбуватися індивідуально і відповідати цільовій категорії користувачів та відповідати необхідному діапазону обслуговування. Так, реорганізація території доцільна під час формування локальних чи загальноміських реабілітаційних центрів. Для регіональних центрів можуть використовуватися вільні території чи реорганізація існуючих медико-оздоровчих об'єктів [20, 22, 25].

Тип територіальних ресурсів безпосередньо зумовлює **тип архітектурного формування** центра соціально-психологічної реабілітації:

- об'єкти нового будівництва (на вільних від забудови територіях);
- адаптація існуючих архітектурних об'єктів (у випадку реорганізації території).

На даний час вітчизняна практика проектування центрів соціально-психологічної реабілітації ґрунтується, переважно, на існуючому світовому досвіді. Виходячи з нього, центр соціально-психологічної реабілітації розглядається як багатофункціональний об'єкт, у якому військовослужбовці і ветерани можуть отримати не лише повний комплекс заходів з відновлення

ментального здоров'я, а й пройти підготовку до повернення в сім'ю та інтеграції в суспільство [2, 4, 9, 12, 14, 16]. Тому, при класифікації центрів за **функціональною структурою** виділяють такі функціональні блоки:

- базові;
- профільні;
- додаткові [28, 29].

Базовими можна вважати ті функціональні блоки, які неодмінно будуть у будь-якому реабілітаційному центрі:

- житловий (кімнати для проживання військовослужбовців і ветеранів за типом комфортабельних готельних номерів, кімнати для відвідувачів денного стаціонару);
- медично-оздоровчий (відділення мануальної терапії і масажу, фізичної реабілітаційної медицини, фізичної терапії, медико-психологічної реабілітації);
- спортивно-оздоровчий (басейн, СПА, гідро-терапія, тренажерна зала, універсальна спортивна зала тощо) (рис. 1);
- харчовий;
- господарський.

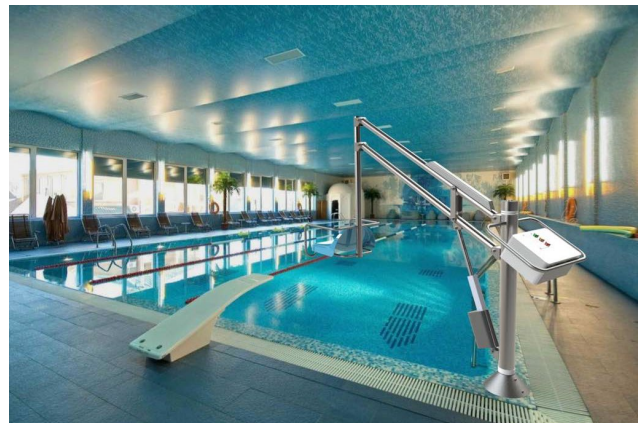

Рисунок 1. Приклади архітектурної організації спортивно-оздоровчого блоку [20, 22, 27]

Профільними можна назвати ті функціональні блоки, які визначають профіль діяльності центра соціально-психологічної реабілітації, тобто, який метод психологічної реабілітації буде провідним у діяльності конкретного центра. До профільних функціональних блоків належать:

- нетрадиційних видів терапії (арт-терапія, ерготерапія, каністерапія, іпотерапія, акватерапія тощо; може бути один чи кілька) (рис. 2);
- освітньо-професійний (орієнтований на ветеранів – професійна підготовка і можливість отримання нової професії) [2, 4, 6, 7, 9, 12, 14, 16, 28, 29].

Рисунок 2. Каністерапія та іпотерапія у психологічній реабілітації військовослужбовців [30, 31]

До додаткових функціональних блоків належать:

- соціально-економічних послуг (філія центра надання адміністративних послуг, юридична консультація тощо);
- дозвіллєвий (місце для настільних ігор, приміщення для творчості);
- рекреаційний (активний і пасивний відпочинок, безпосередньо в будівлі і на території);
- комунікативний (простір для спілкування) [23, 24, 26, 27].

За **композиційною структурою** центри соціально-психологічної реабілітації військовослужбовців як архітектурні об'єкти можуть бути:

- компактні (усі функції розміщені в єдиній будівлі, доцільні для локальних центрів з короткостроковим обслуговуванням невеликої кількості реабілітантів);
- блочні (головні, профільні та додаткові функції розміщені в окремих блоках; доцільні для загальноміських та регіональних реабілітаційних центрів середньої, великої і дуже великої місткості);
- дисперсні (окремі функціональні блоки чи зони розосереджені на території реабілітаційного центра; доцільні на складному рельєфі або для загальноміських та регіональних центрів соціально-психологічної реабілітації, де профільними є нетрадиційні види терапії, які потребують додаткових площ і обслуговування – каністерапія, іпотерапія тощо) [1, 14, 17, 25].

Композиційна структура безпосередньо пов'язана з функціональною і планувальною структурою й зумовлена місткістю, діапазоном обслуговування та тривалістю перебування реабілітантів.

За таким критерієм класифікації, як **планувальна структура**, центри соціально-психологічної реабілітації військовослужбовців поділяються на:

- коридорні (можуть відповідати компактній чи блочній композиційній структурі; оптимальні для розміщення житлової та медично-оздоровчої функцій);
- галерейні (застосовуються не часто: у закордонній практиці – в країнах зі спекотним кліматом для сонцезахисту, в нашій державі – у випадках умов несприятливої інсоляції);
- атриумні (доцільні при компактній композиційній структурі для забезпечення додаткового освітлення приміщень);
- комбіновані (переважно поєднання атриумної та коридорної структури; доцільні у загальноміських та регіональних центрах великої та дуже великої місткості).

Планувальна структура пов'язана з композиційною і функціональною структурою і залежить від типу архітектурного формування об'єкта, місткості та діапазону обслуговування реабілітантів [1, 3, 28, 29].

Місткість центра соціально-психологічної реабілітації військовослужбовців залежить від цільової категорії користувачів, діапазону та тривалості обслуговування. За **місткістю (розрахунковою кількістю реабілітантів)** реабілітаційні центри можна поділити на:

- малі (до 100 осіб; відповідають локальним центрам);
- середні (100-150 осіб);
- великі (150-250 осіб);

- дуже великі (250-300 осіб; на відміну від лікарень, санаторіїв і госпіталів, більша кількість реабілітантів є нераціональною, оскільки психологічна реабілітація передбачає індивідуальний підхід) [3, 6, 7, 20, 26].

Тривалість перебування у центрі соціально-психологічної реабілітації військовослужбовців визначається індивідуально для кожної людини і визначається, насамперед, станом її ментального здоров'я. За **тривалістю обслуговування (перебування)** реабілітаційні центри можна розподілити на:

- денний стаціонар (для ветеранів, членів сімей військовослужбовців та родичів загиблих військовослужбовців);

- короткострокового перебування (до двох тижнів; орієнтований на військовослужбовців та ветеранів, які потребують незначної психологічної підтримки чи корекції);

- середньострокового перебування (2-4 тижні);

- довгострокового перебування (5-8 тижнів);

- тривалого перебування (від 2 до 6 місяців).

Центри середньострокового та довгострокового перебування – це, переважно, загальноміські реабілітаційні центри, орієнтовані на військовослужбовців та ветеранів, які потребують значної психологічної підтримки та соціальної інтеграції. Реабілітаційні центри тривалого перебування формуються, переважно, у форматі центрів регіонального значення. Їхня пріоритетна цільова категорія – ветерани та військовослужбовці, звільнені з полону, які потребують комплексної реабілітації [2, 5, 8, 9, 11, 12, 21, 23, 24].

За **формою власності** центри соціально-психологічної реабілітації військовослужбовців можуть бути:

- державні (зводяться і утримуються за рахунок державного бюджету);

- приватні (зводяться і утримуються за рахунок приватних інвестицій і меценатської підтримки).

Форма власності реабілітаційного центра тісно пов'язана з діапазоном і тривалістю обслуговування, а також його місткістю. Приватні центри можуть бути, переважно, локальними, малої місткості, з денним стаціонаром або короткострокового перебування. Державні центри соціально-психологічної реабілітації військовослужбовців – це загальноміські чи регіональні центри, які можуть обслуговувати значну кількість реабілітантів впродовж тривалого періоду [3, 4, 16, 28, 29].

В результаті проведеного дослідження можна зробити такі **висновки**:

1) Центр соціально-психологічної реабілітації – це багатофункціональний об'єкт, у якому військовослужбовці і ветерани можуть отримати не лише повний комплекс заходів з відновлення ментального здоров'я, а й пройти підготовку до повернення в сім'ю та інтеграції в суспільство. Він має бути зручним за

розміщенням і рівнем комфорту, функціональним і, найголовніше, забезпечувати потреби різних груп військовослужбовців та ветеранів у необхідних видах реабілітації впродовж певного періоду. Тому, до основних критеріїв класифікації центрів соціально-психологічної реабілітації військовослужбовців віднесені: цільова категорія користувачів, розташування (діапазон обслуговування), тип територіальних ресурсів для будівництва, тип архітектурного формування, функціональна структура, композиційна структура, планувальна структура, місткість (розрахункова кількість реабілітантів), тривалість обслуговування (перебування), форма власності.

2) Критерії класифікації центрів соціально-психологічної реабілітації військовослужбовців тісно пов'язані один з одним. Цільова категорія користувачів є базовим критерієм, який зумовлює функціональну структуру, діапазон обслуговування, тривалість реабілітації, місткість реабілітаційного центру. Розташування реабілітаційного центра також пов'язане з цільовою категорією, функціональною структурою, місткістю та тривалістю перебування. Тип територіальних ресурсів для будівництва і тип архітектурного формування реабілітаційного центра безпосередньо пов'язані і залежать від конкретних містобудівних умов. Функціональна, планувальна і композиційна структура залежать, насамперед, від цільової категорії, місткості та тривалості реабілітації. Таким чином, усі критерії класифікації пов'язані одне з одним, зумовлюють інші критерії чи залежать від них. Головна типологічна особливість центра соціально-психологічної реабілітації військовослужбовців як архітектурного об'єкта – мала поверховість.

Список літератури:

1. Ахаїмова А. О. Принципи архітектурно-планувальних рішень соціально-реабілітаційних центрів: Автореф. дис. канд. архітектури: 18.00.02. Київ: КНУБА, 2005. – 20 с.
2. Бортняк В. А. Реабілітація військовослужбовців в Україні. Загальні проблеми та особливості організації під час воєнного стану / А. В. Бортняк, О. Ю. Дрозд, Д. В. Журавльов, І. М. Копотун та ін. Київ: Видавничий дім «Професіонал», 2022. – 406 с.
3. Вороновський І. В., Шкляр С. П. Класифікація центрів соціально-психологічної реабілітації. Abstracts of XXIII International Scientific and Practical Conference. Madrid, Spain. Pp. 39-41. URL: <https://eu-conf.com/en/events/the-current-state-of-the-organization-of-scientific-activity-in-the-world/> (дата звернення: 10.01.2025).
4. Вороновський І. В., Шкляр С. П. Центр соціально-психологічної реабілітації для військовослужбовців як новий тип архітектурних об'єктів. International scientific-practical conference «Science, education and technology: current issues of theory and

practice». Tampere, Finland: Scholarly Publisher ICSSH, 2024. Pp. 25-26. URL: <https://www.economics.in.ua/2024/06/12.html> (дата звернення: 10.01.2025).

5. В Україні впроваджується нова концепція формування мережі реабілітаційних центрів [Електронний ресурс] // Сайт Міністерства охорони здоров'я України. 19.07.2023. URL: <https://moz.gov.ua/uk/v-ukraini-vprovadzhuetsja-nova-koncepcija-formuvannja-merezhi-reabilitacijnih-centriv> (дата звернення: 14.01.2025).

6. Кабінет Міністрів України. Державна типова програма реабілітації інвалідів: Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 8 грудня 2006 р. № 1686 [Електронний ресурс]. Урядовий портал. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/58079892> (дата звернення: 14.01.2025).

7. Закон України «Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні» від 06 жовтня 2005 р. № 2961-IV [Електронний ресурс]. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T052961?an=394> (дата звернення 14.01.2025).

8. Кокун О. М. Основи психологічної допомоги військовослужбовцям в умовах бойових дій / О. М. Кокун, Н. С. Лозінська, І. О. Пішко, Н. А. Агаєв. – Київ: Видавництво КНТ, 2023. – 168 с.

9. Коропатнік І. Соціально-психологічна реабілітація та адаптація військовослужбовців Збройних Сил України. Нормативно-правове забезпечення / І. Коропатнік. Київ: КНТ, 2021. – 224 с.

10. Красножон Т. Ю. Особливості просторово-територіальної організації медично-реабілітаційних центрів політравми. *Містобудування і територіальне планування*. Київ: КНУБА, 2022. Вип. 79. С. 199-211. DOI: <https://doi.org/10.32347/2076-815x.2022.79.199-211>

11. Макаренко С. С. Соціально-психологічна реабілітація учасників бойових дій. *Psychological journal*, 2018. № 13(3). С. 86 - 95. DOI: <https://doi.org/10.31108/2018vol13iss3pp86-95>

12. Мельник А. П. Психологічна реабілітація військовослужбовців, що перебували в умовах бойових дій. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки*, 2015. № 4 (29). – С. 100 - 105.

13. МОЗ впроваджує флагманський проєкт «Розвиток системи реабілітаційної допомоги» в межах стратегії безбар'єрності [Електронний ресурс] // Сайт Міністерства охорони здоров'я України. 16.12.2024. URL: <https://moz.gov.ua/uk/moz-vprovadzhuje-flagmanskij-projekt-rozvitok-sistemi-reabilitacijnoyi-dopomogi-v-mezhah-strategiyi-bezbar-yernosti> (дата звернення 12.01.2025).

14. Моркляник О., Паляниця Х. Модель функціональної організації багатофункційного реабілітаційного центру для військовослужбовців. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*, 2023. – № 2 (10). С. 130 -140. DOI: <https://doi.org/10.23939/sa2023.02.130>

15. Мхаїкл Х. Сучасні проблеми становлення реабілітаційного центру. Ретроспективний огляд і досвід зарубіжних країн. *Український журнал будівництва та архітектури*, 2021. № 4 (004). С. 66 - 77. DOI: <https://doi.org/10.30838/J.BPSACEA.2312.310821.66.791>
16. Овод Г., Лисенко Є., Липова П. Реабілітація українських військових та ветеранів: досвід долавання несистемності. Дослідження. Київ, 2024. 116 с.
17. Опанасенко З.Д. Особливості архітектурно-планувальної організації центрів медично-психологічної реабілітації для військовослужбовців. 2023. URL: <http://195.20.96.242:5068/kvnaoma-xmlui/handle/123456789/294> (дата звернення 04.01.2025).
18. Особливості стосунків «психотерапевт – клієнт» у сучасному соціо-культурному середовищі: монографія / З.Г. Кісарчук, Я.М. Омельченко, Г. П. Лазос та ін.; за ред. З. Г. Кісарчук. – Київ: Видавничий Дім «Слово», 2017. – 225 с.
19. Пекер А. Й., Голубов В. О. Аналіз зарубіжного досвіду проектування реабілітаційних центрів для військовослужбовців. *Архітектурний вісник КНУБА*. Київ: КНУБА, 2021. Вип. 22-23. С. 46 - 52. DOI: <https://doi.org/10.32347/2519-8661.2021.22-23.46-52>
20. Проектування та будівництво мережі медичних та реабілітаційних центрів в містах України. URL: <https://drevliany.org/proektuvannya-ta-budivnictvo-merezhi-m/> (дата звернення 12.01.2025).
21. Психологічна робота з військовослужбовцями-учасниками бойових дій на етапі відновлення. Методичний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2023. – 283 с.
22. Ковальчук, О. Реабілітаційний центр для військових у Житомирі: проекти фіналістів конкурсу [Електронний ресурс] // Суспільне Новини. 05.12.2023. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/632468-reabilitacijnij-centr-dla-vijskovih-u-zitomiri-proekti-finalistiv-konkursu/> (дата звернення 06.01.2025).
23. Реабілітація військовослужбовців. [Електронний ресурс] // ADONIS. URL: <https://adonis.com.ua/uk/direction/reabilitacija-vijskovosluzhbovciv/#:~:text=Реабілітація%20військових%20-%20це%20комплекс%20заходів,які%20постраждали%20внаслідок%20бойових%20дій> (дата звернення 06.01.2025).
24. Титаренко Т.М. Соціально-психологічна реабілітація особистості: етапи, технології, техніки. *Наукові студії із соціальної та політичної психології*, 2018. Вип. 41. С. 157 - 167.
25. Цибуля Д. О., Ковальський В. П. Особливості проектування оздоровчо-реабілітаційних комплексів // Міжнародна науково-технічна конференція «Інноваційні технології в будівництві». Вінницький національний технічний університет, 10–12 листопада 2020 р. [Електронний ресурс]. URL:

<https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/itb/itb2020/paper/viewFile/10913/9121> (дата звернення: 04.01.2025).

26. Любка А. Усе буде 4.5.0: крім демобілізації, потрібна ще й реабілітація // Радіо Свобода. 18.04.2024. [Електронний ресурс] URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/recovery-center-reabilitatsiya-veteraniv-zakarpattia/32910743.html> (дата звернення 06.01.2025).

27. Фізична та психологічна реабілітація: як українські військові відновлюються після поранень // Міністерство внутрішніх справ України. 20.10.2023. [Електронний ресурс]. URL: <https://mvs.gov.ua/news/fizicna-ta-psixologicna-reabilitaciia-iak-ukrayinski-viiskovi-vidnovliuutsia-pislia-poranen> (дата звернення 06.01.2025).

28. Шкляр С. П., Вороновський І. В. Особливості функціонально-планувальної організації сучасних центрів соціально-психологічної реабілітації. *Просторовий розвиток*. Київ. КНУБА, 2024. Вип. 8 С. 219 - 231. DOI: <https://doi.org/10.32347/2786-7269.2024.8.219-231>

29. Шкляр С. П., Вороновський І. В. Проблеми архітектурного формування центрів соціально-психологічної реабілітації. *Сучасні проблеми архітектури та містобудування*. Київ: КНУБА, 2023. Вип. 65. С. 271 - 281. DOI: <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2023.65.271-281>

30. Каністерапія. Кінологи-каністерапевти ІРЦ "База 4.5.0.". [Електронний ресурс]. URL: <https://base450.com/kanisterapiia-kinolohy-kanisterapevty-irts-baza-4-5-0/> (дата звернення 12.01.2025).

31. Рядинська А. Що таке іпотерапія та як вона рятує колишніх полонених та поранених [Електронний ресурс] 7.03.2023. URL: <https://armyinform.com.ua/2023/03/07/shho-take-ipoterapiya-ta-yak-vona-ryatuye-kolyshnih-polonenyh-ta-poranenyh/> (дата звернення 12.01.2025).

References

1. Akhaimova, A. O. (2005). Pryntsypy arkhitekturno-planuvalnykh rishen sotsialno-reabilitatsiinykh tsentriv. [Principles of architectural and planning solutions for social rehabilitation centers] Abstract of the dissertation of the PhD in Architecture, Kyiv National University of Construction and Architecture, Kyiv, UA, 20 p. (in Ukrainian)

2. Bortniak, V. A., Drozd, O. Iu., Zhuravlov, D. V. (2022). Reabilitatsiia viiskovosluzhbovtiv v Ukraini. Zahalni problemy ta osoblyvosti orhanizatsii pid chas voiennoho stanu. [Rehabilitation of military personnel in Ukraine. General problems and peculiarities of organization during martial law]. Kyiv.: Vydavnychiy dim «Profesional», p. 406. (in Ukrainian)

3. Voronovskyi, I. V., Shkliar, S. P. (2024). Klasyfikatsiia tsentriv sotsialno-psykholohichnoi reabilitatsii. [Classification of socio-psychological rehabilitation centers]. Abstracts of XXIII International Scientific and Practical Conference. Madrid, Spain. Pp. 39-

41. URL <https://eu-conf.com/en/events/the-current-state-of-the-organization-of-scientific-activity-in-the-world/> (accessed 10.01.2025) (in Ukrainian).

4. Voronovskyi, I. V., Shkliar, S. P. (2024). Tsentri sotsialno-psykholohichnoi rehabilitatsii dlia viiskovosluzhbovtziv yak novyi typ arkhitekturykh obektiv. [Center for socio-psychological rehabilitation for military personnel as a new type of architectural object]. International scientific-practical conference «Science, education and technology: current issues of theory and practice». Tampere, Finland: Scholarly Publisher ICSSH. Pp. 25-26. URL <https://www.economics.in.ua/2024/06/12.html> (accessed 10.01.2025) (in Ukrainian).

5. Ministerstvo okhorony zdorov'ja Ukraïny. (2023, July 19). V Ukraïni vprovadžujet'sja nova kontseptsiiia formuvannja mereži rehabilitacijnykh tsentriv [In Ukraine, a new concept of rehabilitation centers network formation is being implemented]. <https://moz.gov.ua/uk/v-ukraini-vprovadzhuetsja-nova-koncepcija-formuvannja-merezhi-reabilitacijnih-centriv> (accessed 14.01.2025) (in Ukrainian).

6. Kabinet Ministriv Ukraïny. (2006, December 8). Deržavna typova prohrama rehabilitacii invalidiv: Zatverdženo postanovoju KMU vid 8 hrudnja 2006 r. № 1686 [State standard rehabilitation program for persons with disabilities: Approved by CMU resolution No. 1686 of December 8, 2006]. Uriadovyj portal. <https://www.kmu.gov.ua/npas/58079892> (accessed 14.01.2025) (in Ukrainian).

7. Zakon Ukraïny. (2005, October 6). Pro rehabilitaciiu osib z invalidnistiu v Ukraïni [On rehabilitation of persons with disabilities in Ukraine] (No. 2961-IV). <https://ips.ligazakon.net/document/T052961?an=394> (accessed 14.01.2025) (in Ukrainian).

8. Kokun, O. M., Lozinska, N. S. (2023). Osnovy psykholohichnoi dopomohy viiskovosluzhbovtziv v umovakh boiovykh dii. [Fundamentals of psychological assistance to military personnel in combat situations]. – K.: KNT, p. 168. (in Ukrainian).

9. Koropatnik, I. (2021). Sotsialno-psykholohichna rehabilitatsiia ta adaptatsiia viiskovosluzhbovtziv Zbroinykh Syl Ukrainy. Normatyvno-pravove zabezpečennia. [Socio-psychological rehabilitation and adaptation of servicemen of the Armed Forces of Ukraine. Regulatory and legal support]. K.: KNT, p. 224. (in Ukrainian).

10. Krasnozhan, T. (2022). Peculiarities of spatial-territorial organization of medical-rehabilitation centers of politrauma. Urban Development and Spatial Planning, (79), 199–211. <https://doi.org/10.32347/2076-815x.2022.79.199-211> (in Ukrainian).

11. Makarenko, S. S. (2018). Sotsialno-psykholohichna rehabilitatsiia uchastnykiv boiovykh dii. [Socio-psychological rehabilitation of combatants.] Psychological journal, № (13(3)), p. 86-95. DOI: <https://doi.org/10.31108/2018vol13iss3pp86-95> (in Ukrainian).

12. Melnyk, A. P. (2015). Psykholohichna rehabilitatsiia viiskovosluzhbovtziv, shcho perebuvaly v umovakh boiovykh dii. [Psychological rehabilitation of military personnel who were in combat conditions.] Aktualni problemy sotsiologii, psykholohii, pedahohiky, № (4 (29)), p. 100-105. (in Ukrainian).

13. Ministerstvo okhorony zdorov'ia Ukraïny. (2024, December 16). MOZ vprovadzhuie flahmanskyyi proiekt «Rozvytok systemy reabilitatsiinoi dopomohy» v mezhakh stratehii bezbariernosti. [The Ministry of Health is implementing the flagship project "Development of the Rehabilitation Assistance System" within the framework of the barrier-free strategy]. <https://moz.gov.ua/uk/moz-vprovadzhuye-flagmanskij-proyekt-rozvitok-sistemi-reabilitacijnoyi-dopomogi-v-mezhah-strategiyi-bezbar-yernosti> (accessed 12.01.2025) (in Ukrainian).
14. Morklianyk, O., Palianytsia, Kh. (2023). Model of the functional organization of the mixed-used rehabilitation center for military personnel. Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politehnika», № (2 (10)). p. 130-140. DOI: <https://doi.org/10.23939/sa2023.02.130> (in Ukrainian).
15. Mkhailk, Kh. (2021). Modern problems of establishment of rehabilitation centers. Retrospective review and experience of foreign countries. Ukrainian Journal of Civil Engineering and Architecture, № (4 (004)), p. 66-77. DOI: <https://doi.org/10.30838/J.BPSACEA.2312.310821.66.791> (in Ukrainian).
16. Ovod, H., Lysenko, Ye., Lypova, P. (2024). Reabilitatsiia ukraïnskyykh viiskovykh ta veteraniv: dosvid dolannia nesystemnosti. [Rehabilitation of Ukrainian military and veterans: experience in overcoming non-systematicity]. K., p. 116. (in Ukrainian).
17. Opanasenko, Z. D. (2023). Osoblyvosti arkhitekturno-planuvanoi orhanizatsii tsentriv medychno-psykholohichnoi reabilitatsii dlia viiskovosluzhbovtziv. [Peculiarities of architectural and planning organization of medical and psychological rehabilitation centers for military personnel.]. URL <http://195.20.96.242:5068/kvnaoma-xmlui/handle/123456789/294> (accessed 04.01.2025) (in Ukrainian).
18. Kisarchuk, Z. H., Omelchenko, Ya. M., Lazos, H. P. (2017). Osoblyvosti stosunkiv «psykhoterapevt – kliient» u suchasnomu sotsiokulturnomu seredovyshchi [Peculiarities of the "psychotherapist-client" relationship in the modern socio-cultural environment.]. K.: Vydavnychiy Dim «Slovo», p. 225. (in Ukrainian).
19. Peker, A. Y., Holubov, V. O. (2021). Analysis of foreign experience of the architectural organization of rehabilitation centers for military services. Arkhitekturnyi visnyk KNUBA, Vyp (22-23), p. 46-52. DOI: <https://doi.org/10.32347/2519-8661.2021.22-23.46-52> (in Ukrainian).
20. Proektuvannia ta budivnytstvo merezhi medychnykh ta reabilitatsiinykh tsentriv v mistakh Ukrainy. [Design and construction of a network of medical and rehabilitation centers in the cities of Ukraine]. URL <https://drevliany.org/proektuvannya-ta-budivnictvo-merezhi-m/> (accessed 12.01.2025) (in Ukrainian).
21. Kokun, O. M., Ahaiev, N. A., Pishko I. O. (2023). Psykholohichna robota z viiskovosluzhbovtsiamy-uchasnykamy boiovykh dii na etapi vidnovlennia. [Psychological work with military personnel participating in hostilities at the recovery stage]. K.: Tsentr uchbovoi literatury, p. 283. (in Ukrainian).

22. Kovalchuk, O. (2023, December 5). Reabilitatsiinyi tsentr dlia viiskovykh u Zhytomyri: proiekty finalistiv konkursu [Rehabilitation center for the military in Zhytomyr: finalist projects of the competition]. *Suspilne Novyny*. <https://suspilne.media/zhytomyr/632468-reabilitacijnij-centr-dla-vijskovih-u-zitomiri-proekti-finalistiv-konkursu/> (accessed 06.01.2025) (in Ukrainian).
23. Reabilitatsiia viiskovosluzhbovtiv. [Rehabilitation of military personnel]. (n.d.). Adonis. URL <https://adonis.com.ua/uk/direction/reabilitacija-vijskovosluzhbovtiv/#:~:text=Реабілітація%20військових%20-%20це%20комплекс%20заходів,які%20постраждали%20внаслідок%20бойових%20дій> (accessed 06.01.2025) (in Ukrainian).
24. Tytarenko, T. M. (2018). Sotsialno-psykholohichna reabilitatsiia osobystosti: etapy, tekhnologii, tekhniky. [Socio-psychological rehabilitation of the individual: stages, technologies, techniques]. *Naukovi studii iz sotsialnoi ta politychnoi psykholohii*, Vyp (41), p. 157-167 (in Ukrainian).
25. Tsybulia, D. O., & Kovalskyi, V. P. (2020, November 10–12). Osoblyvosti proiektuvannia ozdorovcho-reabilitatsiinykh kompleksiv [Features of designing health and rehabilitation complexes]. In *Innovatsiini tekhnologii v budivnytstvi* [Innovative technologies in construction], International Scientific and Technical Conference. Vinnytsia National Technical University. <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/itb/itb2020/paper/viewFile/10913/9121> (accessed 04.01.2025) (in Ukrainian).
26. Liubka, A. (2024, April 18). Use bude 4.5.0: krim demobilizatsii, potribna shche i reabilitatsiia [Everything will be 4.5.0: In addition to demobilization, rehabilitation is also needed]. *Radio Svoboda*. <https://www.radiosvoboda.org/a/recovery-center-reabilitatsiya-veteraniv-zakarpattya/32910743.html> (accessed 06.01.2025) (in Ukrainian).
27. Ministerstvo vnutrishnikh sprav Ukrainy. (2023, October 20). Fizychna ta psykholohichna reabilitatsiia: yak ukrainski viiskovi vidnovliuiutsia pislia poranen [Physical and psychological rehabilitation: How Ukrainian soldiers recover after injuries]. <https://mvs.gov.ua/news/fizicna-ta-psixologicna-reabilitaciia-iak-ukrayinski-viiskovi-vidnovliuiutsia-pislia-poranen> (accessed 06.01.2025) (in Ukrainian).
28. Shkliar, S., & Voronovskyi, I. (2024). Features of the functional and planning organization of modern centers of social and psychological rehabilitation. *Spatial Development*, (8), 219–231. <https://doi.org/10.32347/2786-7269.2024.8.219-231> (in Ukrainian)
29. Shkliar, S., & Voronovskyi, I. (2023). Problems of architectural formation of centers of social and psychological rehabilitation. *Current Problems of Architecture and Urban Planning*, (65), 271–281. <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2023.65.271-281> (in Ukrainian).

30. Kanisterapiia. Kinolohy-kanisterapevty IRTs “Baza 4.5.0.” [Canine therapy. Canine therapists of the IRC “Base 4.5.0.”]. (n.d.). <https://base450.com/kanisterapiia-kinolohy-kanisterapevty-irts-baza-4-5-0/> (accessed 12.01.2025) (in Ukrainian).

31. Riadynska, A. (2023, March 7). Shcho take ipoterapiia ta yak vona riatsuie kolyshnikh polonenyh ta poranenyh [What is hippotherapy and how it helps former prisoners and wounded soldiers]. <https://armyinform.com.ua/2023/03/07/shho-take-ipoterapiya-ta-yak-vona-ryatuye-kolyshnih-polonenyh-ta-poranenyh/> (accessed 12.01.2025) (in Ukrainian).

Abstract

Svitlana Shkliar, PhD in Architecture, Associate Professor of the Department of Architecture of Buildings and Structures, O.M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv.

Ivan Voronovskyi, graduate student of the Department of Architecture of Buildings and Structures, O.M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv.

Classification of modern centers for social-psychological rehabilitation of military servants

The article considers the issues of classifying a new type of architectural objects - centers for social and psychological rehabilitation of military personnel. The center for social and psychological rehabilitation of military personnel is a multifunctional facility in which military personnel and veterans can receive not only a full range of measures to restore mental health, but also undergo preparation for returning to the family and integration into society. It should be convenient in terms of location and level of comfort, functional and, most importantly, meet the needs of different groups of military personnel and veterans in the necessary types of rehabilitation for a certain period. Therefore, the authors include the following main criteria for classifying centers for social and psychological rehabilitation of military personnel: target category of users, location (service range), type of territorial resources for construction, type of architectural formation, functional structure, compositional structure, planning structure, capacity (estimated number of rehabilitators), duration of service (stay), form of ownership. The criteria for classifying centers for the socio-psychological rehabilitation of military personnel are closely related to each other. The target category of users is the basic criterion that determines the functional structure, range of services, duration of rehabilitation, and capacity of the rehabilitation center. The location of the rehabilitation center is also related to the target category, functional structure, capacity, and duration of stay. The type of territorial resources for construction and the type of architectural formation of the rehabilitation center are directly related and depend on specific urban planning conditions. The functional, planning, and compositional structure depend, first of all, on the target category, capacity, and duration of rehabilitation. Thus, all classification criteria are related to each other, determine other criteria, or depend on them. The main typological feature of the center for the socio-psychological rehabilitation of military personnel as an architectural object is low storeys.

Keywords: rehabilitation center; rehabilitator; target category; functional structure; composition; planning structure; architectural formation; classification.